

KLYNGESTRATEGI 2.0

- **Strategi for Danmarks klynge- og netværksindsats 2016-2018**

Sammenfatning

Klynger og netværk spiller en vigtig rolle som driver for vækst og innovation både nationalt, regionalt og lokalt. De fungerer som samarbejdsmiljøer, hvor virksomheder får adgang til viden og samarbejde med videninstitutioner og andre virksomheder og offentlige organisationer. Vi har i Danmark en klyngestruktur med omkring 45 væsentlige klynger og netværk samt en række mindre, spirende eller lokale klynger, der tilsammen dækker væsentlige dele af dansk erhvervsliv, såvel geografisk, branchemæssigt som teknologisk.

I 2013 lancerede otte ministerier, de seks regionale vækstfora og KL Danmarks første klyngestrategi med det formål at styrke klyngeudviklingen og klyngernes værdiskabelse samt skabe større sammenhæng og synergi mellem den nationale, regionale og lokale klyngeindsats. Som led i strategien blev der etableret et Klyngeforum, hvor de ansvarlige ministerier, regioner og større kommuner samarbejder om at sikre sammenhæng i klyngeindsatsen og indfri strategiens mål og indsatser.

Strategiens oprindelige målsætninger er her tre år efter ved at være indfriet, og Klyngeforum har derfor besluttet at opdatere Danmarks klyngestrategi med nye ambitioner, mål og indsatser for perioden 2016-2018. Den opdaterede klyngestrategi bygger videre på de indsatser og resultater, der er opnået med den hidtidige strategi, men øger samtidig ambitionsniveauet for at vi i endnu højere grad kan øge værdiskabelsen af den danske klyngeindsats.

Klyngestrategiens vision og pejlemærker

Visionen er, at vi i Danmark har stærke og professionelle klynger, der skaber høj værdi for virksomheder og samfund i form af innovation, videntilførsel, vækst, løsning af samfundsudfordringer, internationalt samarbejde og tiltrækning af investeringer.

Derigennem skal klynger og netværk medvirke til at understøtte regeringens og regionernes målsætninger om at styrke væksten og den videnbaserede udvikling i hele Danmark, styrke videnbroerne mellem erhvervsliv og forskning samt styrke Danmarks engagement i internationalt vidensamarbejde.

Visionen for strategien er endvidere, at Danmark

1. har et antal stærke klynger, der er internationalt førende, og som medvirker til at positionere og udbygge de danske styrkepositioner internationalt.
2. har en underskov af professionelle klynger, der kan understøtte de regionale udviklingspotentialer over hele landet samt skabe fornyelse og innovation i de øvrige erhverv.
3. opdyrker nye spirende vækstområder gennem klyngerne, som kan udgøre fremtidens vækstgrundlag.

Klyngeindsatsen skal således både understøtte danske styrkepositioner, nye spirende vækstområder, fornyelse i de øvrige erhverv samt udvikling i hele landet.

Der opstilles følgende fem pejlemærker for indsatsen 2016-2018:

Pejlemærker 2018

1. Mindst 2.000 virksomheder har årligt udviklet nye innovationer som følge af klyngeaktiviteterne (status 2014: 1.600)
2. Der skal være en passende regional fordeling af de virksomheder, der har udviklet nye innovationer, således at indsatsen kommer hele Danmark til gavn
3. Mindst 2.500 virksomheder deltager årligt i samarbejdsprojekter med videninstitutioner gennem klyngerne (status 2014: 1.800)
4. Mindst 1.500 virksomheder deltager årligt i internationale aktiviteter gennem klyngerne (status 2014: 900)
5. Danmark skal have mindst 10 Guld- og 10 Sølv-klynger (certificeret efter EU's Cluster Label-system)

A. Klynger og netværk som brobygger til forskning og uddannelse

Klynger og netværks rolle som videnbroer mellem videninstitutioner og virksomheder skal styrkes, så ny forskning og viden hurtigt og effektivt deles og tages i anvendelse.

B. Klynger som en driver for internationalisering

De danske klyngers internationalisering skal øges med henblik på sikre virksomhederne adgang til førende international viden og internationale erhvervssamarbejder.

C. Klynger som en driver i det regionale økosystem

Klyngernes samarbejde med andre aktører i økosystemet skal styrkes, så der skabes større sammenhæng og værdi af den samlede nationale og regionale vækst- og innovationsindsats.

D. Udvikling af stærke og professionelle klynger

Vi skal fortsat udvikle og professionalisere de danske klynger, så deres potentialer for at bidrage til vækst og innovation såvel nationalt som regionalt udnyttes optimalt. Den nye supportfunktion for de danske klynger "Cluster Excellence Denmark" er et vigtigt redskab til at opnå dette.

E. Sammenhæng i klyngeindsatsen og klyngestrukturen

De ansvarlige ministerier, regioner og kommuner vil styrke koordineringen og det forpligtende samarbejde om klyngeindsatsen med henblik på at sikre en effektiv og sammenhængende klyngestruktur, der dækker hele landet.

Parterne i Klyngeforum vil inden for de fem indsatsområder i alt iværksætte 20 konkrete initiativer over de næste tre år for at indfri strategiens ambitioner og pejlemærker. Initiativerne fremgår af tabellen nedenfor.

Strategiens initiativer fordelt på indsatsområder

Indsatsområder	Initiativer
Klynger som brobygger til forskning og uddannelse	<ol style="list-style-type: none">1. Strategisk samarbejde mellem klynger og forskningsinstitutioner om videnbroer2. Styrket samspil om uddannelse der matcher virksomhedernes behov3. Samarbejdsprojekter mellem studerende og virksomheder4. Styrket samspil mellem klynger og Innovationsfondens instrumenter
Klynger som en driver for internationalisering	<ol style="list-style-type: none">1. Styrke klyngernes internationale strategier2. Strategisk samarbejde i Norden, øvrige nærområder og Europa3. Øget dansk deltagelse i EU's Horizon2020-program gennem klyngerne4. Styrket samarbejde ml. klyngeindsatsen og infrastrukturen for internationalisering
Klynger som en driver i det regionale økosystem	<ol style="list-style-type: none">1. Øget synergi ml. lokale/regionale og nationale klyngeindsatser2. Styrket samarbejde ml. klynger og erhvervsfremmeaktører i økosystemet3. Styrket forretningsudvikling og iværksætteri gennem klynger4. Det offentlige som vækstdriver gennem klynger
Udvikling af stærke og professionelle klynger	<ol style="list-style-type: none">1. Udvikling af de danske styrkepositioner gennem klyngesamarbejde2. Klyngesamarbejde om udvikling af spirende tværsektorielle vækstområder3. Fortsat udvikling af danske Guld- og Sølvklynger og Labelsystemet4. Kompetenceudvikling af spirende regionale/lokale klyngeorganisationer
Sammenhæng i klyngeindsatsen og -strukturen	<ol style="list-style-type: none">1. Bedre overblik over det danske klyngelandskab2. Best practice-katalog over samarbejdsmodeller mellem lokale, regionale og nationale klynger3. Systematiske målinger af effekter af klyngeindsatsen4. Øget samordning af myndighedernes finansieringsredskaber og krav til klyngerne

Klyngestrategi 2.0

- Strategi for Danmarks klynge- og netværksindsats 2016-2018

Forord/indledning

Regeringen og regionerne har en fælles ambition om at styrke væksten og den videnbaserede udvikling i hele Danmark. Her er det afgørende, at vi bygger videre på og udnytter de styrkepositioner og udviklingspotentialer, der findes over hele landet, og at vi styrker videnbroerne mellem virksomhederne og videninstitutionerne, så den offentlige forskning i langt højere grad bidrager til innovation og værdiskabelse. Samtidig skal vi styrke vores engagement i internationalt vidensamarbejde, så danske virksomheder og videninstitutioner får adgang til den nyeste viden og teknologi.

Klynger og netværk kan spille en vigtig rolle i forhold til at indfri disse ambitioner. Når virksomheder går sammen med videninstitutioner og andre aktører i klynger og netværk opnår de en række fordele, som styrker deres innovation, produktivitet og internationalisering. Ikke mindst får virksomhederne nem adgang til at samarbejde med videninstitutioner og andre aktører om udvikling af ny viden og teknologier, som fører til udvikling af nye produkter, processer og øget salg.

Klynger er derfor et vigtigt virkemiddel i det samlede innovations- og erhvervsfremmesystem sammen med GTS-institutter, universiteter, uddannelsesinstitutioner, innovationsmiljøer, Eksportrådet, væksthuse mv. Da klynger fungerer som faglige samlingspunkter for virksomhederne, er det vigtigt at klyngerne har et tæt og veludviklet samspil med de øvrige aktører i innovationssystemet om at imødekomme virksomhedernes behov.

Opgørelser viser, at de væsentligste danske klynger når ud til mere end 13.000 virksomheder om året og skaber innovation i godt 1.600 virksomheder¹. Heraf er langt størstedelen små og mellemstore virksomheder. Og virksomheder, der deltager i klynger, har fire gange så høj sandsynlighed for at blive innovative, end tilsvarende virksomheder, der ikke deltager

Men selv om der er opnået gode resultater er der stadig potentiale for at få mere værdi ud af vores klynger. Klyngerne kan fortsat blive mere professionelle og dygtige til at servicere virksomhederne og ikke mindst blive mere internationale. Og vi har fortsat behov for at styrke koordineringen og synergien mellem den nationale, regionale og lokale klyngeindsats. I denne opdaterede klyngestrategi for 2016-2018 sættes der derfor nye mål og ambitioner for den samlede danske klyngeindsats.

¹ Effekter af virksomheders deltagelse i klynger og innovationsnetværk, Styrelsen for Forskning og Innovation, 2015

1. Klynger som driver for vækst og fornyelse over hele Danmark

Klynger og netværk understøtter vækst og fornyelse i dansk erhvervsliv lokalt, regionalt og nationalt. Det gælder både inden for de nationale og regionale styrkepositioner, men også i de øvrige erhverv som service og byggeri, som udgør en væsentlig del af dansk økonomi. Klyngernes rolle er at fungere som samlingspunkt og samarbejds miljø, hvor ideer og innovation kan opstå og udvikles af virksomheder og andre aktører i fællesskab inden for et fagligt eller erhvervsmæssigt område. Her er det klyngeorganisationernes opgave at facilitere samarbejder mellem virksomheder, videninstitutioner, offentlige organisationer og andre aktører, der skaber innovation og giver virksomhederne adgang til ny viden, kompetencer, ressourcer og markeder.

Klynger spiller også en vigtig rolle i forhold til at understøtte og accelerere den strukturelle omstilling af hele brancher til nye teknologiske og markeds vilkår, idet klyngerne i høj grad har fokus på virksomhedernes kollektive og langsigtede behov, frem for de individuelle.

Vi har i Danmark en klyngestruktur med omkring 45 væsentlige klynger og netværk samt en række mindre, spirende eller lokale klynger, der tilsammen dækker væsentlige dele af dansk erhvervsliv, såvel geografisk, branchemæssigt som teknologisk.

Definition af klynger og netværk, der er i fokus i klyngestrategien:

Klyngeforum anvender følgende definition til at identificere de væsentlige danske klynger og netværk, som indgår i Klyngeforums "klyngekatalog":

- De har et formål om at skabe innovation, vidensamarbejde og vækst for en erhvervsgruppe med et fagfællesskab
- De har en aktiv og central deltagelse af triple helix aktører, dvs. både virksomheder, videninstitutioner og offentlige aktører/civilsamfundet
- De har etableret en formaliseret organisering af klyngen og aktiviteterne, hvor der figurerer ansatte (min. et årsværk), der har ressourcer til at udbyde services og aktiviteter for deltagerne. Der sigtes på en langsigtet/vedvarende indsats
- De har opnået en medlems- og/eller deltagerkreds på minimum 20 dedikerede, private virksomheder
- De har en gyldig certificering (eller er i proces) under ECEI - European Cluster Excellence Initiative (EU's kvalitetsmærkning af klynger)

Der er pt. ca. 45 danske klynger og netværk, der opfylder ovenstående kriterier. Derudover er der en række mindre, spirende og/eller lokale klynger, som Klyngestrategien også adresserer.

Stærke erhvervs- og forskningsmæssige områder

Vi har i Danmark nogle særlige erhvervs- og forskningsområder, hvor vi over årene har opbygget unik ekspertise og viden, der gør, at vi kan udvikle innovative produkter og løsninger, som efterspørges internationalt. Eksempler herpå er bl.a. cleantech, sundhed, biotek, fødevarer, ikt og maritim/offshore.

Danmark har klynger og netværk, der arbejder inden for disse stærke områder. Typisk er der flere klynger og netværk, der arbejder inden for hvert område, men med hver deres specifikke fokus og tilgang. Eksempelvis har vi inden for cleantech konkrete styrker inden for vindenergi, bioenergi, energieffektivisering, smart grid, vandteknologi mv. Der er således plads til, at forskellige klynger kan fokusere på forskellige dele af et styrkeområde.

De danske klynger og netværk har forskellig tilgange til at understøtte og udvikle styrkeområderne. Nogle klynger har udgangspunkt i at udvikle bestemte brancher/sektorer – fx offshore og biomasse. Andre arbejder

på tværs af brancher og har et teknologisk eller problemorienteret udgangspunkt – fx energieffektivisering – og kan dermed tilføre andre tilgange og kompetencer til udviklingen af området.

Skønt mange af de danske styrkeområder er bygget op over en lang årrække og har en historisk oprindelse langt tilbage i tiden – fx fødevarer og det maritime – er der hele tiden behov for fornyelse for ikke at blive overhalet i den internationale konkurrence.

Spirende vækstområder

Over hele verden er der fokus på at være først med at omsætte de teknologiske nybrud til nye forretningsområder. I EU er der særlig fokus på, at Europa skal udnytte de nye vækstmuligheder der opstår i krydsfeltet og i nye kombinationer mellem sektorer og teknologier, og som drives af en efterspørgsel efter nye komplekse løsninger, som en enkelt sektor ikke kan håndtere alene. En EU-rapport har identificeret ti områder, hvor der er særlig gode potentialer for spirende vækstområder: Avanceret emballage, biopharma, blå vækst (maritimt og vandmiljø), kreative erhverv, digitale erhverv, oplevelsesøkonomi, miljø/grøn økonomi, logistik services, medico udstyr, mobilitets teknologier.

De danske styrkeområder og vores klyngestruktur harmonerer godt med disse områder. Danmark har derfor gode forudsætninger for at få del i væksten inden for mange af disse områder og derved skabe grundlaget for morgendagens nye danske styrkepositioner. Tilsvarende kan spirende vækstområder styrke udviklingen af regionale udviklingspotentialer og specialiseringer

De øvrige erhverv i dansk økonomi

Erhverv så som service, turisme, byggeri og transport udgør en væsentlig del af den danske økonomi, ikke mindst beskæftigelsesmæssigt. Virksomheder inden for disse erhverv har i høj grad også brug for at forny sig og øge deres produktivitet. Blandt andet har Produktivitetskommissionen peget på, at den lave produktivitet i den danske servicesektor sammenlignet med udlandet, udgør et strukturelt problem for den danske økonomi, som der er behov for at adressere.

Der er derfor også flere klynger og netværk, der har fokus på at udvikle de øvrige erhverv og medvirke dels til et generelt viden- og innovationsløft og dels mere specifikt at styrke forsknings- og udviklingskapaciteten i de førende eksportvirksomheder, der findes indenfor erhvervene.

Regionale styrkepositioner og udviklingspotentialer

Det danske erhvervsliv er ikke ligeligt geografisk fordelt. Regionalt og lokalt findes der en specialisering af forskellige erhverv, dvs. erhverv, der er særligt geografisk samlokalisert og derfor er overgennemsnitligt repræsenteret. Nogle regionale erhvervsspecialiseringer udgør samtidig epicentret for en national styrkeposition, fx offshore i Esbjerg-området, medico i København og fødevarer i Midtjylland/Århus. Her kan man således tale om særlige regionale styrkepositioner.

Andre regionale koncentrationer kan være et udtryk for, at en region står relativt stærkt inden for et område, og hvor der således kan være nogle regionale udviklingspotentialer, selv om der ikke er tale om et førende nationalt eller internationalt miljø (fx offshore i Nordjylland, og fødevarer i Sjælland).

Over hele landet findes en række klynger, der har fokus på at skabe regional udvikling, både inden for de særlige regionale styrkepositioner og inden for andre regionale og lokale erhvervsspecialiseringer. Det regionale klyngelandskab er imidlertid også forment af, at alle regioner (og kommuner) har til opgave at sikre, at der sker udvikling og vækst i deres område. Her vil der som oftest tages udgangspunkt i de ressourcer, potentialer og forudsætninger, der er til stede regionalt.

Klynger og netværk spiller således en væsentlig rolle som driver for regional og lokal udvikling.

Den danske klynge- og netværksindsats – nationalt, regionalt og lokalt

Den danske klynge- og netværksindsats skal samlet set dække de forskellige dele af og funktioner overfor erhvervslivet, der er beskrevet ovenfor. Dertil kommer, at indsatsen også har til opgave at bygge bro mellem erhvervsliv og forskning samt understøtte SMV'ers internationalisering.

Både stat, regioner og kommuner bidrager til klynge- og netværksindsatsen. Der er en grundlæggende ansvarsfordeling mellem de tre niveauer, jf. nedenfor.

Geografisk fokus	Indsats	Ansvarlig
Nationalt	Innovationsnetværk Danmark	Uddannelses- og Forskningsministeriet
Regionalt	Regionale klynger og netværk	Regionale vækstfora
Lokalt	Kommunale klynger og netværk	Kommuner

I praksis er billedet dog mere nuanceret, idet indsætterne på de forskellige geografiske niveauer kan ramme flere niveauer samtidig og have positive sideeffekter, hvilket er uddybet nedenfor.

Statens klynge- og netværksindsats:

Uddannelses- og Forskningsministeriet (UFM) er ansvarlig for den statslige klynge-/netværksindsats, der udmøntes via programmet Innovationsnetværk Danmark. Programmets primære formål er at understøtte en innovationsinfrastruktur af nationale innovationsnetværk, der bygger bro mellem videninstitutioner og virksomheder, og derigennem styrker videndeling, innovation og nyttiggørelse af den offentlige forskning. Netværkenes opgave er særligt at stimulere samarbejdet mellem SMV'er og videninstitutioner og dermed rette op på de barrierer og markedsfejl, der forhindrer en effektiv videnovertførsel og samspil. Netværkene skal tilbyde virksomhederne en samlet og neutral indgang til hele viden- og forskningssystemet inden for netværkets faglige felt, dvs. både universiteter, øvrige uddannelsesinstitutioner og GTS-institutter. Samtidig skal netværkene også arbejde internationalt og koble sig på globale vidennetværk, som er relevante for danske virksomheder. UFM støtter derfor netværkenes deltagelse i internationale samarbejder.

I perioden 2014-2018 er der 22 godkendte innovationsnetværk, der tilsammen dækker væsentlige sektorer og områder med gode vækst- og udviklingspotentialer for dansk erhvervsliv. Netværkene arbejder ofte med relativt brede og tværgående temaer (fx markedsføring, it, materialer, produktion) eller sektorer (fx livsstil, transport, byggeri og service) frem for snævert branchespecifikt, og har derfor store virksomhedsmålgrupper. Gennem de sektorer og temaer, som netværkene har fokus på, bidrager netværksprogrammet både til udvikling og fornyelse af de nationale styrkepositioner og de øvrige erhverv.

Samtidig bidrager netværkene også til udvikling af de regionale styrkepositioner og udvikling i hele Danmark. Dels fordi de ofte har base i en regional styrkeposition (fx offshore i Esbjerg, livsstil/tekstil i Herning og Robotteknologi i Odense), og dels fordi de er landsdækkende og har en forpligtelse til at involvere virksomheder over hele landet i deres aktiviteter.

Regionernes klynge- og netværksindsats

På regionalt niveau er det de regionale vækstfora, der har ansvaret for klyngeindsatsen. Det primære formål med den regionale klyngeindsats er at fremme regional vækst, udvikling og beskæftigelse. Alle regioner prioriterer klyngeindsatsen som et væsentligt instrument til at understøtte og udvikle de regionale styrkepositioner og udviklingspotentialer i forbindelse med de regionale vækst- og udviklingsstrategier.

Der er dog forskel på den konkrete tilgang og udmøntning af klyngeindsatsen i de forskellige regioner. I nogle regioner fokuseres indsatsen på et begrænset antal klyngeinitiativer inden for de styrkepositioner, hvor man er nationalt førende og har betydelig international gennemslagskraft (bl.a. Syddanmark). Andre regioner arbejder med en mere diversificeret klyngeindsats, hvor man også støtter mindre, spirende klynger som et middel til at skabe regional udvikling, uanset at der ikke er opnået en national førerposition (fx Sjælland og Bornholm). Disse forskelle hænger også sammen med, at de erhvervsstrukturelle forudsætninger varierer betydeligt fra region til region.

Som det fremgår af ovenstående medvirker den regionale klyngeindsats i nogle tilfælde også til at understøtte og udvikle de nationale styrkepositioner (når der er sammenfald mellem de regionale og nationale styrkepositioner). Den øvrige regionale indsats medvirker til at udvikle de traditionelle erhverv.

I nogle tilfælde gør regionerne brug af de nationale innovationsnetværk som operatør for en regional indsats, mens det i andre tilfælde er Uddannelses- og Forskningsministeriet, der gør brug af de regionale klyngeorganisationer som vært for et nationalt innovationsnetværk.

Kommunernes klynge- og netværksindsats

Kommunernes klyngeindsats har til formål at fremme den lokale vækst, udvikling og beskæftigelse. Den kommunale klyngeindsats tager ofte udgangspunkt i de særlige fordelagtige infrastrukturelle rammer og miljøer, som lokalområdet kan tilbyde, fx havne, testcentre, forskerparker mv., og har ofte et stort fokus på at tiltrække nye virksomheder til klyngen (foruden at udvikle de eksisterende virksomheder).

Nogle kommuner har etableret deres egne lokale klyngeinitiativer. Mange af disse – og særligt i de mindre kommuner - er forholdsvis små, og gør brug af klynge-/netværksmetoder til at udvikle en gruppe af lokale virksomheder, men der er ikke nødvendigvis ambitioner om at udvikle en større klyngeorganisation med nationalt eller internationalt potentiale. Andre kommuner har valgt at samarbejde med regionen om et fælles klyngeinitiativ eller gør brug af et nationalt innovationsnetværk som operatør for en lokal indsats.

Kommunerne er i de senere år i stigende grad gået sammen i tværkommunale samarbejder for at have kritisk masse til at kunne iværksætte en klyngeindsats med en vis tyngde. Det gælder både i Hovedstadsområdet, Århus-regionen og Fyn.

Klyngestrukturen er dynamisk

Den danske klyngestruktur er ikke en statisk størrelse, men udvikler sig løbende. Det er vigtigt med dynamik for at kunne følge med ændringerne i erhvervslivets behov og udfordringer, og være på forkant med de nye anvendelses- og vækstperspektiver som udspringer af ny forskning og teknologiudvikling.

Samtidig er det vigtigt, at det samlede klyngelandskab fremstår overskueligt for aktørerne, således at de kan henvise virksomhederne til de relevante aktører. Der er derfor også behov for nogle mere stabile strukturer, så aktørerne og virksomhederne ikke hele tiden skal orientere sig mod nye klyngeinitiativer. Det er dog vigtigt at have for øje, at dynamikken sagtens kan opstå inden for det eksisterende landskab af klynger og derfor ikke nødvendigvis behøver at indebærer etableringen af nye klynger.

Etablering af Klyngeforum og den første danske klyngestrategi

I 2013 etablerede de ansvarlige nationale, regionale og lokale myndigheder et Klyngeforum med det formål at styrke klyngeudviklingen og klyngernes værdiskabelse samt skabe større sammenhæng og synergi mellem den nationale, regionale og lokale klyngeindsats. Samtidig lancerede parterne Danmarks første klyngestrategi med en række visioner og initiativer, hvoraf der særligt var fokus på tre indsatsområder:

1. Styrket sammenhæng og synergi mellem de nationale, regionale og lokale klyngeindsatser (gennem Klyngeforum)
2. Øget professionalisering af de danske klyngeorganisationer.
3. Øget internationalisering af klyngerne

På alle tre områder er der i dag gennemført væsentlige tiltag. Bl.a. kan nævnes:

Ad 1. Klyngeforum har skabt overblik over klyngelandskabet med katalog over de væsentlige klynger og netværk i Danmark. Der er udarbejdet princippapirer, der præciserer rollefordeling mellem erhvervsorganisationer og klynger og mellem den statslige og regionale klyngeindsats. Og der er skabt dokumentation for effekten af den samlede nationale og regionale klyngeindsats gennem udarbejdelse af samlet Performanceregnskab og virksomhedsundersøgelse for de ca. 45 væsentlige klynger.

Ad 2. Der er blevet etableret en fælles supportfunktion for de danske klynger og netværk - Cluster Excellence Denmark – som forener den nationale og regionale indsats for at kompetenceudvikle de danske klynger. Og der arbejdes på at udbrede EU's Cluster Label system i Danmark som redskab til at udvikle kvaliteten af klyngeorganisationernes arbejde.

Ad 3. Der har årligt været afholdt en stor international cluster matchmaking event, hvor danske klynger mødes med 100-150 klynger fra hele Europa. Og UFM støtter internationale klynge-samarbejdsprojekter via Innovation Express-initiativet.

Der er dog enkelte områder, hvor Klyngeforum ikke er nået i mål med strategiens intentioner. Det drejer sig særligt om ambitionen om at inddele de danske klynger i tre ligaer på baggrund af deres udviklingsniveau og potentialer mv. Dette har vist sig mere vanskeligt end først antaget. Klyngeforum vil derfor arbejde videre med at differentiere indsatsen overfor klynger med forskellige udviklingspotentialer på anden vis, hvilket vil fremgå af indsatsområde 2.

Selv om der således er taget en række væsentlige skridt i den rigtige retning, er der fortsat potentiale for at øge værdiskabelsen af den danske klyngeindsats. Der er behov for at gøre mere på alle tre strategiområder

- Fortsat behov for at styrke koordinering, samarbejde, sammenhæng og synergi mellem de nationale, regionale og lokale klyngeindsatser
- Stærke og excellente klynger
- Øget strategisk internationalisering

Den opdaterede klyngestrategi for 2016-2018 bygger således videre på de indsatser og resultater, der er opnået med den hidtidige strategi. Derudover har den opdaterede strategi også fokus på, at der er behov for at gøre mere i forhold til de øvrige kernefunktioner for klynger og netværk samt i forhold til andre områder, hvor klynger kan bidrage, bl.a. uddannelse, kommercialisering, iværksætteri og offentlige sektoropgaver.

Der tilføjes derfor yderligere to indsatsområder:

- Klynger som brobygger til forskning og uddannelse
- Klynger som en driver i det regionale økosystem

2. Vision og mål for klyngestrategien 2016-2018

Visionen er, at vi i Danmark har stærke og professionelle klynger, der skaber høj værdi for virksomheder og samfund i form af innovation, videntilførsel, vækst, løsning af samfundsudfordringer, internationalt samarbejde og tiltrækning af investeringer.

Visionen for strategien er endvidere, at vi

4. har et antal stærke klynger, der er internationalt førende, og som medvirker til at positionere og udbygge de danske styrkepositioner internationalt.
5. har en underskov af professionelle klynger, der kan understøtte de regionale udviklingspotentialer over hele landet samt skabe fornyelse og innovation i de traditionelle erhverv.
6. opdyrker nye spirende vækstområder gennem klyngerne, som kan udgøre fremtidens vækstgrundlag.

Klyngeindsatsen skal således gennem en sammenhængende klyngestruktur understøtte danske styrkepositioner, nye spirende vækstområder, fornyelse i de øvrige erhverv samt udvikling i hele landet.

Målet med klyngeindsatsen er mere konkret:

- at sikre en effektiv og sammenhængende klyngeinfrastruktur i Danmark, som er attraktiv for virksomhederne (både SMV'er og større virksomheder) samt videninstitutioner og øvrige relevante aktører.
- at fortsat udvikle og professionalisere de danske klynger så deres potentialer for at bidrage til vækst og innovation såvel nationalt som regionalt udnyttes optimalt
- at understøtte, at vi i Danmark har stærke klynger, der er internationalt anerkendt for deres kompetence- og videnniveau
- at styrke de danske klyngers internationalisering med henblik på sikre virksomhederne adgang til førende international viden og internationale erhvervssamarbejder
- at styrke klyngernes samarbejde med andre aktører i erhvervs- og innovationsfremmesystemet, så der skabes større sammenhæng og synergi inden for de regionale økosystemer og i den samlede innovations- og erhvervspolitiske indsats.

Det skal ske gennem en fælles og koordineret klyngeindsats fra ansvarlige ministerier, regioner og kommuner.

Pejlemærker/målepunkter for 2018

I den første klyngestrategi var der opstillet følgende pejlemærker for indsatsen 2013-2015:

<i>Mål 2013-2015</i>	<i>Resultater 2014</i>
Mindst 10.000 virksomheder deltager i klyngernes aktiviteter	12.900 virksomheder
Mindst 2.000 virks. deltager i FoU-samarbejdsprojekter gennem klyngerne	1.800 virksomheder
Der skabes innovation i mindst 1.000 virksomheder gennem klyngerne	1.600 virksomheder
Danmark skal have mindst 10 Guldklynger og 10 Sølvklynger	7 Guld og 2 Sølvklynger

Det fremgår af resultatopgørelser fra 2014, at nogle mål allerede er nået, mens andre er godt på vej. Klyngeforum vil derfor hæve ambitionsniveauet for den kommende strategiperiode og sætte nye mål, der afspejler strategiens indsatsområder.

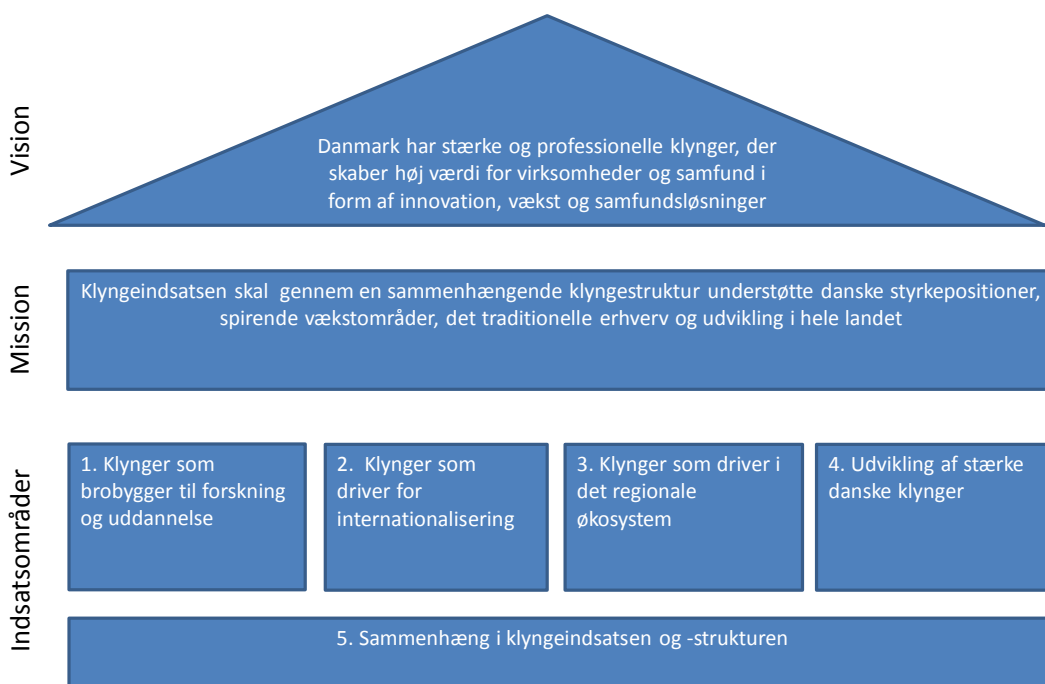
De fem pejlemærker for indsatsen 2016-2018 er:

6. Mindst 2.000 virksomheder har årligt udviklet nye innovationer som følge af klyngeaktiviteterne (status 2014: 1.600)
7. Der skal være en passende regional fordeling af de virksomheder, der har udviklet nye innovationer, således at indsatsen kommer hele Danmark til gavn
8. Mindst 2.500 virksomheder deltager årligt i samarbejdsprojekter med videninstitutioner gennem klyngerne (status 2014: 1.800)
9. Mindst 1.500 virksomheder deltager årligt i internationale aktiviteter gennem klyngerne (status 2014: 900)
10. Danmark skal have mindst 10 Guld- og 10 Sølv-klynger (status 2014: 7 Guld- og 2 Sølvklynger)

For pejlemærke 1 og 3 er måltallet hævet, mens pejlemærke 2 og 4 er nye og afspejler vigtige fokusområder for indsatsen de kommende år. Det har ikke været muligt at fastsætte måltal for pejlemærke 2, da der ikke foreligger konkrete data, der kan tages udgangspunkt i. Det bliver derfor en del af indsatsen at fremskaffe relevante data og på den baggrund vurdere, hvad der er en passende regional fordeling af innovationseffekterne. Det femte pejlemærke er en videreførelse fra den nuværende strategi, idet det vurderes, at det oprindelige ambitionsniveau fortsat er relevant.

Nedenfor er vist en samlet oversigt over sammenhængen mellem strategiens vision, mission og indsatsområder.

Figur: Sammenhængen mellem strategiens vision, mission og indsatsområder

Sådan gennemføres strategiens indsats

Det er de ansvarlige nationale, regionale og lokale myndigheder, der har ansvaret for at udmønte den offentlige klyngeindsats. Det gør de ved at allokere midler og sikre gode rammer for klynger og netværk til at gennemføre konkrete aktiviteter for virksomhederne, der skaber innovation og vækst. Klynger og netværk er således de centrale udførende operatører for indsatsen og er dermed afgørende for at indsatsen skaber de ønskede effekter i virksomhederne. Det er derfor vigtigt, at klyngerne opererer på et højt professionelt niveau.

Klyngeforums opgave er at sikre koordinering, sammenhæng og synergi mellem den nationale, regionale og lokale indsats, således at der opnås højere effektivitet og komplementaritet i den samlede offentlige indsats. Klyngeforum har ikke formel beslutningskompetence, hvorfor klyngeforums opgave er at fremme et frivilligt forpligtende samarbejde mellem de offentlige myndigheder om den konkrete indsats gennem dialog, tilvejebringelse af viden- og beslutningsgrundlag (best practice mv), fremsættelse af forslag og anbefalinger mv.

I figuren nedenfor er illustreret, hvordan klyngeforums indsats indvirker på de offentlige myndigheders og klyngernes indsats, som derefter indvirker på virksomhedernes indsats.

Klyngestrategiens fokus er dels at sikre en optimal koordinering og sammenhæng i den offentlige indsats, og dels at udstikke anbefalinger til de kommende års indsats på myndigheds og klynge-niveau, så der kan arbejdes i samme retning. Det er derfor ambitionen, at klyngestrategien vil udgøre en overordnet fælles ramme for både de ansvarlige myndigheders og de enkelte klyngers konkrete strategier, handlingsplaner og indsatser, således at de opstillede pejlemærker i strategien kan nås. Klyngeforum vil derfor have en regelmæssig dialog med klyngerne - bl.a. på de årlige Innovation Camps - for at sikre strategiens udbredelse samt drøfte dens løbende opfølgning.

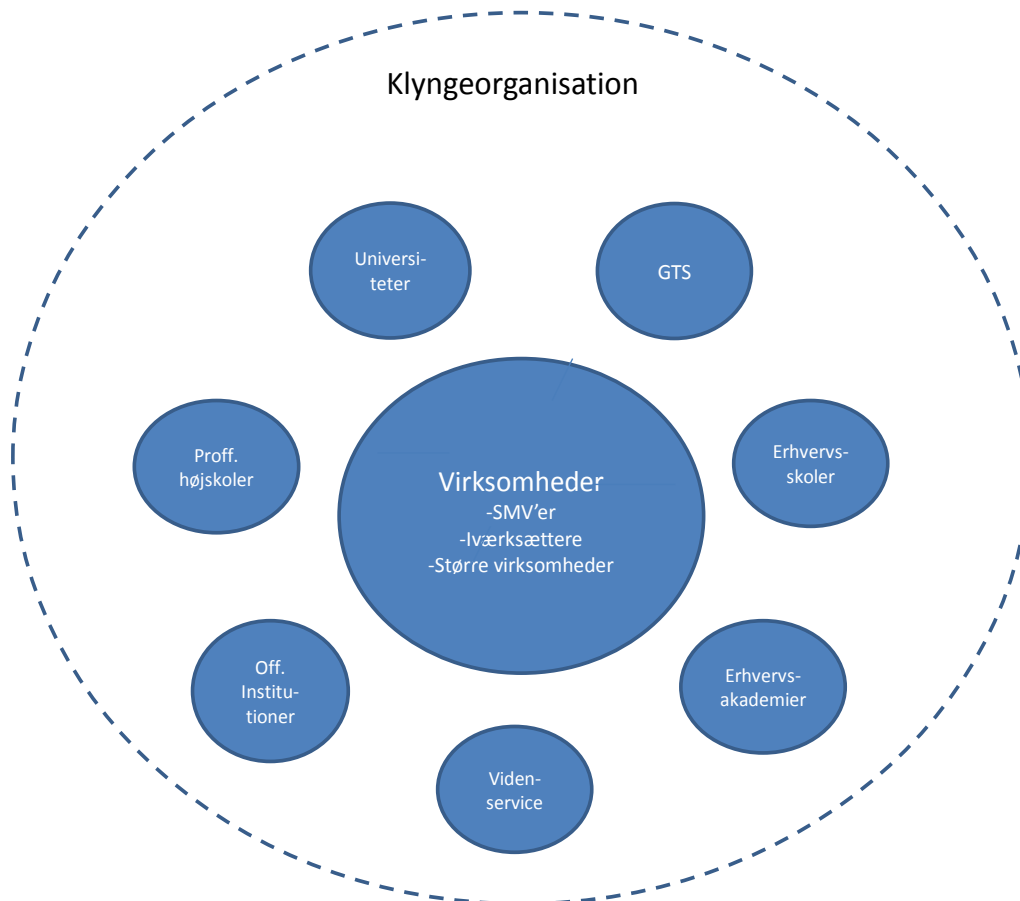
Klynger er samlingspunkt for videndeling og samarbejde mellem virksomheder, videninstitutioner og andre aktører

I den enkelte klynge deltager der typisk en række forskellige typer af virksomheder og viden- og uddannelsesinstitutioner samt andre offentlige institutioner, jf. figuren nedenfor. Dermed udgør klynger et vigtigt samlingspunkt for videndeling og etablering af nye samarbejdsaktiviteter mellem offentlige og private aktører. Klyngerne er organiseret med et sekretariat og ledelse, der har til opgave at styrke og opdyrke nye samarbejds- og synergimuligheder såvel internt mellem de forskellige medlemmer i klyngen som eksternt i forhold til andre relevante aktører i ind- og udland.

Kerneopgaverne for klyngeorganisationer er netværksdannelse, brobygning, matchmaking og videndeling mellem forsknings- og uddannelsesinstitutioner og virksomheder samt initiering og gennemførelse af konkrete forsknings- og innovationsprojekter. Klynger vil ofte samtidig være et naturligt samlingspunkt for at drøfte andre udviklingsbehov og udfordringer hos virksomhederne – bl.a. i forhold til forretningsudvikling, kommercialisering, uddannelse, iværksætter, internationalisering mv. I nogle tilfælde

kan klyngeorganisationer supplere og komplementere de ansvarlige aktørers indsats på disse områder, men det skal ske i samarbejde med de relevante aktører, så der sikres koordinering og synergi.

Figur. Oversigt over de typiske, centrale aktører i klynger og netværk

Klyngeorganisationen har dermed en afgørende rolle i at sikre en optimal realisering af klyngens udviklings- og samarbejdspotentialer. En forudsætning herfor er, at der er opbygget en positiv og tillidsbaseret samarbejdskultur i klyngen. Det er en vigtig opgave for klyngeorganisationen at fremme opbygningen af en fælles identitet, men det er også vigtigt, at de forskellige aktører – virksomheder og videninstitutioner mv. - er åbne og positivt indstillet overfor samarbejdet.

Selv om mange viden- og uddannelsesinstitutioner og andre offentlige aktører allerede deltager i klynger, kan der fortsat være behov for, at deres engagement i klyngesamarbejdet styrkes, og at der skabes større synergi med institutionernes generelle aktiviteter ("udenfor" klyngen). Klyngestrategien har derfor både fokus på, hvad de enkelte klyngeorganisationer og deltagende videninstitutioner mv. kan gøre for at styrke samarbejdet, men også hvad de ansvarlige myndigheder kan gøre for at skabe gode rammer for samarbejdet og fjerne eller mindske barriererne herfor. Nogle af de grundlæggende rammer ligger dog uden for denne strategis fokus, fx universiteternes og uddannelsesinstitutionernes generelle vilkår for at deltage i erhvervsamarbejder.

Indsatsen skal tage højde for at klynger er forskellige

Der er på flere områder meget stor variation imellem de enkelte klynger og netværk i Danmark. For det første findes der forskellige typer af klynger og netværk, der udfylder forskellige funktioner og opgaver i de nationale og regionale innovations- og økosystemer, jf. det indledende afsnit. Nogle klynger er fx mere forskningsdrevne, mens andre er mere markedsdrevne.

For det andet er der forskel på, hvilket udviklingsniveau klyngens virksomheder opererer på. Nogle klynger opererer på højt internationalt niveau inden for danske erhvervs- og forskningsmæssige styrkepositioner, mens andre opererer mere snævert på regionale eller nationale markeder.

For det tredje er der forskel på klyngeorganisationernes professionaliserings-, kompetence- og ressourceniveau. Nogle klyngeorganisationer har fx opnået cluster excellence Gold Label og har 10-20 medarbejdere i sekretariatet, mens andre befinder sig på Bronze-niveau og har 1-3 medarbejdere i sekretariatet.

Disse forskelligheder i klyngelandskabet må den offentlige klyngeindsats tage højde for. Derfor vil det ikke nødvendigvis være alle klyngestrategiens initiativer, der er relevante for alle danske klynger, selv om klyngestrategien forventes at udgøre en overordnet fælles ramme for de enkelte klyngers strategier og indsatser. Eksempelvis vil nystartede og uerfarne klynger typisk ikke være parate til en internationaliseringsindsats, hvorfor initiativerne om styrket internationalisering ikke er møntet på denne gruppe af klynger. Der vil generelt være en forventning om, de mest professionelle og ressourcestærke klynger vil være i stand til at løfte flere opgaver. I det omfang det ikke fremgår af det enkelte initiativ, hvilke typer af klynger det er møntet på, vil dette blive uddybet efterfølgende, når Klyngeforum udarbejder en mere konkret handlingsplan.

Det er samtidig et vigtigt element i klyngestrategien at fortsat udvikle og styrke de danske klyngers professionaliserings- og kompetenceniveau - uanset deres udgangspunkt - så klyngerne bliver endnu bedre i stand til at varetage nuværende og fremtidige opgaver og skabe værdi for danske virksomheder. Ministerier og regioner har etableret supportfunktionen Cluster Excellence Denmark til at styrke klyngernes professionalisering og kompetencer, og som derfor får en central rolle i udmøntningen af flere af strategiens initiativer.

3. Strategiens indsatsområder og initiativer

Klyngeforum og parterne vil iværksætte 20 konkrete initiativer for at indfri strategiens ambitioner og pejlemærker. I figuren nedenfor er vist en oversigt over initiativerne inden for hvert af de fem indsatsområder.

Indsatsområder	Initiativer
Klynger som brobygger til forskning og uddannelse	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategisk samarbejde ml. klynger og forskningsinstitutioner om videnbroer 2. Styrket samspil om uddannelse der matcher virksomhedernes behov 3. Samarbejdsprojekter mellem studerende og virksomheder 4. Styrket samspil mellem klynger og Innovationsfondens instrumenter
Klynger som en driver for internationalisering	<ol style="list-style-type: none"> 1. Styrke klyngernes internationale strategier 2. Strategisk samarbejde i Norden, øvrige nærområder og Europa 3. Øget dansk deltagelse i Horizon2020 gennem klyngerne 4. Styrket samarbejde ml. klyngeindsatsen og infrastrukturen for internationalisering
Klynger som en driver i det regionale økosystem	<ol style="list-style-type: none"> 1. Øget synergi ml. lokale/regionale og nationale klyngeindsatser 2. Styrket samarbejde ml. klynger og erhvervsfremmeaktører i økosystemet 3. Styrket forretningsudvikling og iværksætteri gennem klynger 4. Det offentlige som vækstdriver gennem klynger
Udvikling af stærke og professionelle klynger	<ol style="list-style-type: none"> 1. Udvikling af de danske styrkepositioner gennem klyngesamarbejde 2. Klyngesamarbejde om udvikling af spirende tværsektorielle vækstområder 3. Fortsat udvikling af danske Guld- og Sølvklynger og Labelsystemet 4. Kompetenceudvikling af spirende regionale/lokale klyngeorganisationer
Sammenhæng i klyngeindsatsen og -strukturen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bedre overblik over det danske klyngelandskab 2. Best practice-katalog over samarbejdsmodeller mellem lokale, regionale og nationale klynger 3. Systematiske målinger af effekter af klyngeindsatsen 4. Øget samordning af myndighedernes finansieringsredskaber og krav til klyngerne

Initiativerne gennemføres over en treårig periode. Klyngeforum vil udarbejde en handlingsplan, der angiver konkrete aktiviteter og tidsrammer for de enkelte initiativer.

Indsatsområde A: Klynger og netværk som brobygger til forskning og uddannelse

Virksomheder har forskellige forudsætninger og behov for at samarbejde med videninstitutioner. Et hovedformål med klynger og netværk er at bygge videnbroer mellem videninstitutioner og erhvervsliv, så ny forskning og viden hurtigt og effektivt deles og tages i anvendelse. Særligt de nationale innovationsnetværk har til opgave at tilbyde virksomhederne en samlet og neutral indgang til de forskellige videninstitutioner, der findes inden for netværkets faglige felt. Universiteter, andre uddannelsesinstitutioner og GTS-institutter er derfor centrale partnere og aktører i klynger og netværk. På nogle områder er der imidlertid fortsat potentiale for at styrke samspillet mellem videninstitutioner og klyngerne, og derigennem skabe større sammenhæng og synergi i den samlede forsknings- og innovationspolitiske indsats.

1. Strategisk samarbejde mellem klynger og forskningsinstitutioner om videnbroer

Universiteters deltagelse i klynger er i dag ofte båret af enkelte forskeres interesse og personlige netværk. Klynger kan imidlertid med fordel i højere grad indtænkes systematisk i universiteternes og professionshøjskolernes strategier for videnssamspil med erhvervslivet, og ikke mindst udgøre et effektivt redskab for deres dialog med de mange danske SMV'er. Samarbejdet kan bl.a. omhandle kollektiv videnformidling til klyngernes virksomheder, nemmere adgang for klynger og deres virksomheder til forskningsresultater og –infrastruktur samt større involvering af SMV'er i samarbejdsprojekter, som giver forskerne mulighed for at teste deres forskning på en større gruppe af virksomheder. Uddannelses- og Forskningsministeriet (UFM) vil indlede en dialog med universiteterne og professionshøjskolerne om, hvordan det strategiske samarbejde med klyngerne kan styrkes og eventuelt indgå som et element i universiteternes strategier for videnssamspil. Som led heri kan der fx gennemføres en kortlægning af fordele og barrierer for forskeres deltagelse i klynger, med henblik på at afdække hvordan forskernes interesse og incitament for at deltage i klyngeaktiviteter eventuelt kan øges.

2. Styrket samspil om uddannelser der matcher virksomhedernes behov

Klynger og netværk kan udgøre en vigtig platform for at styrke samspillet og dialogen mellem virksomheder og uddannelsesinstitutioner om udvikling af uddannelserne. Særligt de større klynger og netværk samler både de relevante uddannelsesinstitutioner (på tværs af landet og uddannelsesstyper og –niveauer) og virksomhederne (herunder mange SMV'er) inden for et fagområde. UFM vil derfor gå i dialog med universiteter, professionshøjskoler, erhvervsakademier og erhvervsskoler om muligheden for at styrke samspillet og engagementet i klyngerne, eksempelvis om systematisk afdækning af kompetencebehov og uddannelsesudbud, udvikling og test af nye, kortere kursusforløb målrettet specifikke branchebehov samt markedsføring af uddannelser/efteruddannelser og jobmuligheder via klyngerne. I forbindelse med nye udbud af midler vil det også blive overvejet, om incitamenterne til samspillet om uddannelse med fordel kan styrkes via ministeriets og regionernes aftaler og kontrakter med klyngerne.

3. Samarbejdsprojekter mellem studerende og virksomheder

Klynger og netværk kan medvirke til, at flere studerende bliver involveret i innovationsprojekter med virksomheder, herunder SMV'er. Herigennem får virksomhederne nye input til deres innovationsprocesser, og de studerende får styrket deres innovations- og erhvervskompetencer. Enkelte klynger/netværk har udviklet koncepter for dette, men der er potentiale for, at langt flere klynger og uddannelsesinstitutioner samarbejder om at bringe de studerendes kompetencer i spil i virksomhedsprojekter via klyngerne. Klyngeforum og UFM vil derfor gå i dialog med uddannelsesinstitutionerne om de muligheder for erhvervsamarbejde, som klyngerne kan tilbyde.

4. Styrket samspil mellem klynger og Innovationsfondens instrumenter

Gennem klyngernes aktiviteter opstår der mange gode og nyskabende idéer i samspillet mellem virksomheder og videninstitutioner. Her kan Innovationsfondens virkemidler være et godt redskab til at realisere nogle af de innovative potentialer i klyngerne. Samtidig kan klyngerne i kraft af deres omfattende netværk til SMV'er og videninstitutioner understøtte Innovationsfondens indsats, bl.a. ved at sikre en høj kvalitet i de projekter, der søger midler, involvere nye og flere virksomheder i projekterne, samt medvirke til videnspredning af projektresultater til en større kreds af SMV'er.

Der er primo 2015 igangsat et pilotprojekt i Region Midtjylland, hvor 16 innovationsnetværk sammen gennemfører en aktiv og opsøgende indsats for at få flere SMV'er til at deltage i Innovationsfondens InnoBooster-program. De foreløbige erfaringer tyder på, at netværkenes indsats medvirker til at øge SMV-deltagelsen og kvaliteten i ansøgningerne. Som opfølgning herpå har Innovationsfonden, Erhvervsstyrelsen og Region Midtjylland indgået en samarbejdsaftale om InnoBooster. Målet er også her, dels at flere midtjyske virksomheder skal benytte sig af InnoBooster og dels at øge kvaliteten af ansøgninger og projekter. Samarbejdet udmøntes regionalt blandt andet via samarbejde mellem væksthuset og innovationsnetværkene. UFM gennemfører derfor en dialog med Innovationsfonden om, hvordan klynger og klyngeindsatsen bedst muligt kan understøtte og spille sammen med Innovationsfondens virkemidler, både hvad angår SMV-indsatsen og de større FoU-projekter.

Indsatsområde B: Klynger som en driver for internationalisering

Klynger og netværk spiller en vigtig rolle i forhold til internationalisering af danske virksomheders innovative services og produkter – og særligt i forhold til at understøtte SMV'ernes behov for at bygge bro til nye innovative markeder, samarbejdspartnere, ny viden og nye langvarige partnerskaber omkring markedsudvikling, forskning og innovative samarbejder. UFM har derfor i den første strategiperiode haft fokus på at styrke klyngernes internationalisering, hvilket har ført til en markant stigning i klyngernes internationale samarbejdsprojekter og netværksaktiviteter. Der er imidlertid fortsat behov for at styrke klyngernes internationale strategier og engagement, herunder opbygge kompetencer til at håndtere internationale samarbejder, sikre en fortsat øget deltagelse af danske virksomheder i EU-programmer samt styrke samarbejdet med den øvrige infrastruktur for internationalisering

1. Styrke klyngernes internationale strategier

De danske klynger og netværk har i de senere år opbygget erfaring med forskellige internationale aktiviteter, bl.a. konkrete samarbejdsprojekter med udenlandske klynger, støttet af UFM. I de kommende år er der fortsat behov for at udbygge og professionalisere klyngernes internationale indsats. Cluster Excellence Denmark vil derfor udvikle og tilbyde et strategisk internationaliseringsværktøj til klyngerne og gennemføre forskellige aktiviteter med inddragelse af relevante aktører med henblik på at styrke klyngernes internationale strategier og kompetencer. Endvidere vil UFM og regionerne i forbindelse med fremtidige bevillinger skærpe kravene til, at klyngernes internationale aktiviteter er baseret på strategiske prioriteter og analyser.

2. Strategisk klyngesamarbejde i Norden, øvrige nærområder og Europa

Det er vigtigt, at danske myndigheder deltager i relevante internationale fora og samarbejder, der understøtter den danske klyngeindsats og fremmer de danske klyngers interesser og internationale muligheder. UFM deltager i det klyngepolitiske samarbejde i Østersøregionen, hvor ambitionen er at etablere et strategisk samarbejde i regionen, bl.a. baseret på klyngealliancer på tværs af landene. Som led heri gennemføres der fælles Østersø-klyngeaktiviteter - bl.a. Europas største årlige matchmaking event for klynger samt fælles udbud af klyngesamarbejdsprojekter (BSR-Innovation Express). Disse aktiviteter skal fortsættes og udbygges i de kommende år. Bl.a. vil Klyngeforum arbejde på at udvide klyngesamarbejdet og Innovation Express-konceptet til Nordsøregionen (og dette EU-InterReg-program) med særlig fokus på det dansk-tyske samarbejde, det øvrige Europa og på sigt USA og andre vækstlande, som Danmark samarbejder med på forsknings- og innovationsområdet. Samtidig inviteres regionerne med i Innovation Express-klyngesamarbejdet, så der kan skabes synergi mellem UFM's og regionernes internationale klyngeindsats.

3. Øget deltagelse i Horizon2020 gennem klyngerne

Klynger kan medvirke til at øge den danske deltagelse i EU's forsknings- og innovationsprogrammer og dermed understøtte den danske regerings målsætning om at øge hjemtaget fra Horizon2020. UFM og regionerne vil derfor sikre, at klyngerne har fokus at engagere flere virksomheder og andre aktører i Horizon 2020, give dem viden og kompetencer til at udvikle nye projektidéer og forbinde dem med de internationale netværk, der kræves for at ansøge med succes. Det skal ske dels gennem klyngernes eksisterende netværksaktiviteter, og dels gennem et særligt initiativ – Horizon2020-NET – hvor et antal klynger har modtaget særlige midler til at udvikle flere danske EU-ansøgninger i 2016-17. De danske regionale kontorer i Bruxelles medvirker til at skabe overblik og øge hjemtaget bl.a. gennem det fælles danske EU-DK support-initiativ. Det skal i den forbindelse ses nærmere på, om klyngerne med fordel kan blive koblet tættere til EU-DK support-initiativet. Endelig vil klyngerne fremover blive målt på, hvor mange EU-ansøgninger de hjælper med at udvikle.

4. Styrket samarbejde mellem klyngeindsatsen og infrastrukturen for internationalisering

Samarbejdet mellem klynger og de eksisterende strukturer og instrumenter for internationalisering skal styrkes for at sikre større synergi i indsatsen for at internationalisere de danske SMV'er og tiltrække udenlandske investeringer. Det gælder både i forhold til Eksportrådet, Innovationscentre, Invest in Denmark og Enterprise Europe Network mv. Disse aktører og klyngerne skal gennem fælles arrangementer, workshops o.lign. lære hinandens virkemidler og arbejdsmetoder bedre at kende med henblik på at styrke samarbejdet.

a) Eksportrådets strukturer og instrumenter

Der er naturligt at anvende Eksportrådets tilstedeværelse og struktur ude i verden i forbindelse med internationalisering af SMV'er og videnssamarbejde. Eksportrådet har mange værktøjer, som netværk og klynger med fordel kan bringe i anvendelse, når konkrete aktiviteter og matchmaking arrangementer skal finde sted i udlandet. Blandt andet har Eksportrådets globale sektororganisering handelsrådgivere placeret på alle væsentlig eksportmarkeder, som med deres markedskendskab aktivt kan bidrage til at eksportorientere klynge-samarbejdet. Klynger og netværk kan desuden med fordel i højere grad tænkes med ind i kollektive eksportfremme-arrangementer, når ressortministerier eksempelvis rejser til udlandet.

b) Innovationscentrene

Innovationscentrene er et partnerskab mellem Udenrigsministeriet og UFM, og repræsenterer oplagte muligheder for internationalisering af SMV'er gennem øget *videnssamarbejde* rundt om i verden. Den specialiserede ydelsespalette, som Innovationscentrene råder over på forsknings-, innovations- og uddannelsesområderne, kan hjælpe klynger og netværk til hurtigere at blive koblet sammen med relevante aktører i udlandet. Der gennemføres i 2016 tre pilotprojekter, hvor potentialerne i konkrete samarbejder mellem netværk og Innovationscentre om internationalisering af SMV'er, afprøves. Erfaringer fra blandt andet disse pilotprojekter vil danne grundlag for en samlet indsats for at samtænke og styrke UFM's forskellige virkemidler i samarbejde med såvel Innovationscentrene som Eksportrådets øvrige repræsentationer.

c) Invest in Denmark

Et styrket samarbejde mellem klyngeindsatsen og Invest in Denmark under Udenrigsministeriet vil bidrage til internationalisering på to måder. Det vil for det første kunne være med til at tiltrække flere investeringer lokalt, hvor viden- og virksomhedsmiljøet er stærkt præsenteret gennem en klynge/netværk. På Clean Tech-området er der eksempelvis et tæt samarbejde med State of Green. For det andet vil den samlede markedsføring af Danmark blive styrket ved, at de stærkeste klynger/netværk medvirker aktivt til synliggøre de danske styrkepositioner. Klyngeforum og Invest in Denmark vil styrke dette samarbejde yderligere.

d) Enterprise Europe Network

Enterprise Europe Network er et globalt netværk af erhvervsfremmeaktører, der har fokus på at hjælpe små og mellemstore virksomheder og videninstitutioner med at finde nye samarbejdspartnere i udlandet – både i forhold til innovation, eksport, projektsamarbejde og teknologisk samarbejde. EEN er etableret og støttet af Europa-Kommissionen. I forlængelse af den strategiske sparring og kompetenceudvikling af klyngerne, arbejder Cluster Excellence Denmark sammen med Enterprise Europe Network om at målrette klyngernes konkrete internationale aktiviteter, der udspringer af deres internationaliseringsstrategi, som fx studiebesøg til relevante samarbejdspartnere eller matchmaking på internationale innovationskonferencer. Parterne i Klyngeforum vil styrke samarbejdet og koordineringen mellem Eksportrådet/Innovationscentrene og EEN/Cluster Excellence Denmark, således at klyngerne får adgang til den optimale support i forbindelse med deres internationaliseringsaktiviteter.

Indsatsområde C: Klynger som driver i det regionale økosystem

Klynger kan være med til at binde de forskellige indsats og aktører sammen i økosystemet, så der skabes større sammenhæng og værdi af den samlede nationale og regionale vækst- og innovationsindsats. Det sker i et vist omfang i dag, men der er behov for at styrke sammenhængskraften. Parterne i Klyngeforum vil derfor arbejde for at sikre en klar rollefordeling og styrke samspillet mellem klyngerne og de andre aktører i økosystemet, herunder regionale og kommunale erhvervsfremmeaktører, lokal erhvervsservice, offentlige myndigheder samt venture fonde. Samspillet skal styrkes gennem følgende initiativer:

1. Øget synergi mellem lokale/regionale og nationale klyngeindsatser

Virksomhederne skal have de bedste muligheder for at få den viden og sparring, de har behov for, uanset hvor den findes. Det skal blandt andet sikres gennem et øget samarbejde mellem de regionale og nationale klyngeindsatser, der sikrer regionale og lokale virksomheder adgang til relevante klyngeaktiviteter. De nationale klynger og netværk har en forpligtelse til at involvere virksomheder over hele landet i aktiviteterne, og bør i den forbindelse (hvor det giver mening og ressourcerne tillader det) gå i dialog med relevante regioner og kommuner om, hvordan de kan medvirke til lokal/regional udvikling. Når nye indsats på regionalt eller nationalt niveau besluttet, skal den bedst mulige koordinering sikres.

2. Styrket samarbejde mellem klynger, erhvervsfremmeorganisationer samt øvrige aktører i økosystemet

Klyngeforum vil arbejde for, at kendskabsniveauet øges og samspillet styrkes mellem klynger og de øvrige aktører i innovations- og erhvervsfremmesystemet i hele Danmark. Det skal ske gennem at afholde dialogmøder, workshops mv. for aktørerne samt, hvor der måtte være behov for det, udvikle samarbejdsaftaler og tydeliggøre rollefordeling mellem klynger og regionale væksthuse samt andre lokale og regionale erhvervsserviceaktører, der fungerer som indgang for de lokale/regionale virksomheder. Det kan eksempelvis være i form af et fælles charter for klynger og væksthuse, der beskriver rollefordeling og samarbejds muligheder mellem aktørerne.

3. Styrket forretningsudvikling og iværksætterier gennem klynger

Klyngerne bidrager til udvikling og innovation og arbejder allerede med at bringe disse til markedet igennem initiativer med fokus på forretningsudvikling og nye forretningsmodeller for SMV'er. Det er klyngeforums opfattelse, at klynger i højere grad kan understøtte forretningsudvikling, virksomhed-til-virksomhed samarbejder, samt aktiviteter med fokus på kommercialisering, dog med respekt for aktørerne på iværksætterområdet således at overlap undgås. Det skal bl.a. ske gennem et udbygget kendskab til og samarbejde med de relevante aktører på området, således at der skabes sammenhæng i indsatsen. Klyngerne skal også udnytte det potentiale, der ligger i at aktivere de store virksomheders innovations- og markedskraft i forhold til at udvikle SMV'erne, ved at involvere dem aktivt i klynge samarbejdet. Der skal afholdes workshops for klyngerne om disse emner med henblik på kompetenceudvikling og udbredelse af best practice modeller.

Fokus på iværksætterier er også en måde at styrke kommercialisering af klyngernes indsats og understøttelse af spin outs, særligt fra forsknings- og uddannelsesinstitutioners, men også fra eksisterende virksomheder, hvor nye forretningsområder opstår. I relation til dette har de fem Vækstfora i samarbejde med Erhvervs- og Vækstministeriet besluttet at igangsætte Team Vækst Danmark som er et tværregionalt, landsdækkende initiativ, som skal fremme skabelsen af højvækstvirksomheder. Igennem Team Vækst Danmark opbygges der en række regionale træningscentre baseret på de regionale specialiseringer og styrker. Til træningscentre rekrutteres de bedste nationale og internationale virksomheder, der har potentiale til at udvikle sig til vækstvirksomheder inden for det givne fagområde. Klyngeforum vil understøtte, at klynger og netværk samarbejder med Team Vækst Danmark om forankring af nye højvækst virksomheder i de regionale

økosystemer.

Klyngeforum vil endvidere arbejde for, at der igangsættes aktiviteter, som styrker forretningsmodeller og commercialisering af virksomhedernes indsats i klyngerne. Det skal bl.a. ske via et styrket samarbejde mellem klynger og fx innovationsmiljøer og venture fonde, som med fordel i højere grad kan deltage i klyngerne og derigennem få mulighed for at understøtte commercialiseringen af de innovative idéer, der opstår i klyngerne. Endvidere vil klyngeforum anbefale, at det ved bevillinger til klyngeinitiativer overvejes, om der er behov for at sætte særlig fokus på disse områder i forbindelse med kontrakter, resultatmål mv.

4. Det offentlige som vækstdriver gennem klynger

Det offentlige har mulighed for at udgøre en ressource for klyngerne, fordi det offentlige efterspørger innovative løsninger inden for det offentliges eget driftsområde, og løsninger på samfundsmæssige problemstillinger generelt. De offentlige aktører og myndigheder bør deltage mere aktivt i klyngerne, særligt inden for områder, hvor den offentlige efterspørgsel fylder meget. De offentlige organisationer har mulighed for at stille deres driftsområder til rådighed for test- og udviklingsaktiviteter, fx byens rum, plejehjem, skoler, trafik anlæg etc. De offentlige organisationer kan samarbejde med klyngens videninstitutioner og virksomheder om at definere klare behov og ønsker til effekter – og indgå i partnerskaber om at udvikle disse. Dette kan ske inden for rammerne af funktionsudbud, dialogbaserede udbud, OPI'er og lignende.

Klyngeforum vil derfor understøtte, at klyngeorganisationer inddrages i arbejdet med at bygge bro mellem det offentlige behov og virksomheder/videninstitutioner. Klyngeorganisationer kan understøtte udvikling af fælles innovationsprojekter, OPI, innovative indkøb, koordination af testfaciliteter og testresultater mv. - hvor det offentlige har et behov for fremtidigt indkøb. Der skal afholdes fælles workshops mellem offentlige institutioner og klyngerne med henblik på at udforske, hvordan klynger bedst muligt kan bidrage til at løse offentlige institutioners udfordringer og på at finde gode modeller for samarbejde.

Indsatsområde D: Udvikling af stærke og professionelle klynger

Klyngeforum har i den foregående strategiperiode arbejdet målrettet med at professionalisere de danske klynger og netværk. Dels gennem etablering af den fælles supportfunktion for alle danske klynger og netværk – Cluster Excellence Denmark- og dels gennem introduktionen af EU's kvalitets-certificeringssystem for klynger i Danmark, som foreløbig har resulteret i 7 danske Guldklynger. Klyngeforum vil bygge videre på denne indsats og fortsætte med at udvikle og professionalisere de danske klynger i den nye strategiperiode, hvor Cluster Excellence Denmark (CED) vil være omdrejningspunkt for at gennemføre følgende initiativer:

1. Udvikling af de danske styrkepositioner gennem klyngesamarbejde

Inden for hver af de danske styrkepositioner som fx cleantech, fødevarer, ikt og sundhed, findes der flere forskellige klynger og netværk. Det kan der være gode grunde til, bl.a. at klyngerne kan adressere forskellige delsegmenter eller – deltemaer under styrkepositionen. Der kan imidlertid være potentiale i, at de tematisk beslægtede klynger styrker samarbejdet om eksempelvis at identificere udfordringer og lægge en fælles strategi for udviklingen af den samlede styrkeposition samt hvordan de enkelte klynger kan bidrage hertil. De etablerede klynger og netværk bør i den forbindelse også involvere spirende initiativer, der er tematisk beslægtet med dem selv. CED får til opgave at facilitere dette samarbejde, fx ved at afholde tematiske workshops for beslægtede klynger og spirende initiativer med fokus på at udvikle de danske styrkepositioner. I første omgang afholdes tematiske workshops på fødevarer- og cleantech-områderne.

2. Klyngesamarbejde om udvikling af spirende vækstområder på tværs af sektorer

Der er behov for at opdyrke nye spirende vækstområder, som kan bidrage til væksten i Danmark fremover. Klynger og netværk kan være en central katalysator for at opdyrke de nye vækstområder, men det kræver at de finder sammen i nye samarbejds-konstellationer på tværs af eksisterende teknologier, fagområder og sektorer. Den nationale og regionale klyngeindsats vil derfor understøtte tværsektorielle samarbejder mellem de eksisterende klynger, hvor deres ekspertiser kombineres på nyskabende måder. Nye, succesrige områder skal efterfølgende indlejres i de relevante eksisterende klynger. UFM har som pilotforsøg bevilget midler til syv samarbejdsprojekter mellem flere innovationsnetværk, som fra 2016 skal opdyrke spirende vækstområder inden for bl.a. deleøkonomi, blå vækst (havets ressourcer) og biomarkører. Endvidere skal Cluster Excellence Denmark understøtte klyngerne i at identificere, arbejde metodisk og samarbejde om spirende vækstområder (fx gennem faglige workshops, matchmaking, metodeudvikling, fælles strategi- og roadmapping mv.).

3. Fortsat udvikling af danske Guld- og Sølvklynger og Labelsystemet

CED skal gennem kompetenceudvikling og sparringsforløb med klyngerne understøtte at vi når målet om mindst 10 Guld og 10 Sølvklynger med højt professionelt niveau og desuden har en gruppe af dygtige og erfarne bronzeklynger i Danmark. I den forbindelse skal CED indsamle, udvikle, teste og formidle de ypperligste redskaber og værktøjer til klyngeudvikling. Udover klyngeorganisationernes ledere og medarbejdere kan kompetenceudviklingen også omfatte klyngernes bestyrelser og styregrupper. For at understøtte en fortsat udvikling af de dygtigste og mest erfarne danske klynger vil CED samarbejde med andre lande om at lave et fælles internationalt forløb for Guldklynger, hvor de kan lære og hente inspiration fra hinanden. Endvidere ønsker Klyngeforum at foretage en evaluering af det danske udbytte af at anvende det europæiske certificerings- og labelsystem, som bl.a. kan føde ind til den videre udvikling af systemet.

4. Kompetenceudvikling af spirende, regionale/lokale klyngeorganisationer

CED's primære formål er at supportere de omkring 45 danske Guld, sølv og Bronze-klynger, der findes. Den underskov af spirende og mindre klynger, der findes rundt om i landet, har imidlertid også behov for kompetenceudvikling, og nogle af disse kan have perspektivrige udviklingspotentialer. CED skal derfor undersøge, hvilke behov for support de mindre klynger har, og hvordan CED gennem samarbejde med andre aktører kan bidrage hertil, inden for CED's nuværende rammer og ressourcer. Dette kan endvidere give anledning til en drøftelse med kommunale aktører om den fremtidige support af lokale klynger.

Indsatsområde E: Sammenhæng i klyngeindsatsen og klyngestrukturen

De ansvarlige ministerier, regioner og kommuner vil gennem samarbejdet i Klyngeforum styrke koordineringen og det forpligtende samarbejde om klyngeindsatsen med henblik på at sikre en effektiv, sammenhængende og landsdækkende klyngestruktur. Konkret vil Klyngeforum og parterne iværksætte følgende initiativer, der supplerer og bygger videre på den hidtidige indsats i Klyngeforum:

1. Bedre overblik over det danske klyngelandskab

Der skal arbejdes videre med at skabe overblik over det danske klyngelandskab, så Klyngeforum får et mere kvalificeret grundlag for at drøfte arbejdsdeling og samarbejde om klyngeindsatsen samt styrke den regionale-nationale dialog om styrkepositioner, specialisering og eventuelle overlap. Bl.a. skal det nuværende katalog over de væsentlige klynger og netværk forbedres, så det bliver tydeligt hvilke fagområder/temaer og geografiske områder, de forskellige klynger dækker. Endvidere skal der etableres yderligere et katalog for de mindre og spirende klynger.

2. Best practice katalog over samarbejdsmodeller mellem lokale, regionale og nationale klynger

Der skal med udgangspunkt i konkrete eksempler identificeres forskellige best practice modeller for arbejdsdeling og strategiske alliancer mellem klynger inden for samme fagområde, så fordelene ved at klyngerne koordinerer, gennemfører fælles aktiviteter og samler kræfterne synliggøres. Formålet er bl.a. at inspirere lokale og regionale klynger til at indgå strategisk samarbejde med større, nationale klynger og netværk, og derigennem få tilført øget professionalisering, know-how og kritisk masse, samtidig med at det lokale engagement fastholdes.

3. Systematiske målinger af effekterne af klyngeindsatsen

Klyngeforum vil fortsat arbejde for at udvikle og udbrede fælles metoder til måling af effekterne af den nationale og regionale klyngeindsats, herunder økonometriske metoder, samt at målingerne tager udgangspunkt i systematisk opstillede effektkæder. Klyngeforum vil desuden hvert andet år gennemføre en analyse af virksomhedernes effekter ved deltagelsen i klynger. Der er i dag ikke tilstrækkelig viden om, hvordan effekterne af klynge- og netværksindsatsen fordeler sig regionalt. Klyngeforum vil derfor tilvejebringe et bedre viden- og datagrundlag om effektskabelsen i de enkelte regioner og områder, bl.a. ved at nedbryde eksisterende og nye effektdata på regionalt niveau.

7. Øget samordning af myndighedernes finansieringsredskaber og krav til klyngerne

Selv om Klyngeforum har medvirket til en øget samordning af klyngeindsatsen på tværs af ministerier, regioner og kommuner, er der fortsat betydelig forskel på de statslige, regionale og lokale myndigheders finansieringsredskaber og krav knyttet til klyngeindsatsen. Derfor skal samarbejdet mellem de bevilgende myndigheder styrkes med henblik på at harmonisere kravene ved finansiering af klynger, fx vedrørende administrative procedurer, evalueringer, fælles opfølgingsmøder, krav om koordinering og samarbejde med andre relevante innovations- og erhvervsfremmeaktører og klynger mv. Det gælder ikke mindst i forhold til de klynger/netværk, som både UFM og regionerne medfinansierer, så der sikres synergi i den samlede finansiering. Det skal ske ved, at der afholdes koordineringsmøder mellem de bevilgende myndigheder både forud for igangsættelse af nye udbud/initiativer og i forbindelse med den efterfølgende opfølgning.